

ŽIVA COPRNJA
• POHORJA & ISTRE •
ŽIVA ŠTRIGARIJA

Interreg
SLOVENIJA – HRVAŠKA
SLOVENIJA – HRVATSKA
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropska unija | Evropski fond za regionalni razvoj

BAJOSLOVNA BAŠINA U INTERREGU SLOVENIJA-HRVATSKA ŽIVA COPRNJA-ŽIVA ŠTRIGARIJA

Glavni je cilj ovoga projekta **aktivno njegovanje bajoslovne baštine Pohorja i Istre** kroz razvoj nekih novih kulturno-turističkih proizvoda:

1. Ruta Putovima Žive štrigarije Pohorja i Istre
2. Slikovnica „Priče Pohorja i Istre“
3. Digitalni vodič
4. Festival Štrigarija uživo
5. Autohtoni suveniri

Obrađivana područja Pohorje i Istra priznate su turističke destinacije čiji se turizam bazira uglavnom na sportskom (Pohorje) i morskom (Istra) turizmu. Posjetitelji su tako koncentrirani u većim sportsko-rekreacijskim ,odnosno središtima uz more. Posjet je vezan uz godišnja doba, dok je izvan sezone na oba područja ponuda u tim područjima veoma skromna. Istovremeno su oba područja bogata prirodnom i kulturnom baštinom, a povezuje ih jedinstvena bajoslovna baština, budući da pohorske šume i istarska unutrašnjost prema pričanju nude dom brojnim bajoslovnim bićima koja tvore osnovu za brojne priče – odraz prirode, ljudi i povijesti područja. One nude priliku za sadržajnu nadopunu ponude, čime bi istovremeno osigurali očuvanje ranjive nematerijalne baštine.

U Istri su ljudi nekada bili znatno povezaniji, nego danas. Njihove prijateljske odnose ponajviše su gradile zajedničke večeri druženja kraj ognjišta zimi ili kraj lipe ljeti. Ondje bi se okupljali mještani jednoga sela i pričali jedni drugima priče. Velika većina tih priča bile su upravo predaje o nadnaravnim (mističnim, bajoslovnim) bićima od kojih su najpoznatiji: štriga, mora, orko i krsnik.

ŠTRIGA

U Istri vjerojatno najpoznatije biće jesu štrige u koje se od davnina vjerovalo. Štrige su bile i naziv koji su ljudi koristili i za svaku nadnaravnu pojavu koju si nisu mogli racionalno objasniti. Štrige su bića koja fasciniraju vlastitom pojavom koja preko dana žive životom kao i svi mi. Međutim, nakon ponoći dobivaju moći i štete ljudima. U gotovo svakom istarskom selu postojala je žena koja je nazivana štriga. Takav bi „status“ dobila jer je na neki način bila drugačija od drugih. Jedan od načina određivanja različitosti bilo je ponašanje pri kopanju. Naime, poljoprivreda je nekad bila glavni izvor zarade. Štrigom je često bila prozivana osoba koja nije bila sa susjedima iz sela dok su obavljali poslove u polju ili nije s njima komunicirala, ili je komunicirala, ali ne na način na koji se to očekivalo. Ljudi su se takve osobe bojali i okrivljivali su je za sve nevolje u selu. Za njih su najveće nevolje bile bolest djece koje su se veoma teško liječile zbog nerazvijenosti medicine, problemi u polju te problemi s *blagom*- domaćim životinjama (nenedenje kokoši, ugibanje životinja...).

Moj otac, pokojni, je ime jenu kobilu. I saki put kad je priša na niku kružeru njemu ta kobila je skokla forši metar visine. Kad je on priša doma š njon, ona je imela pune strune (kitice napletene).

Ova priča govori o kobili koja je na raskrižju uvijek uspjela jako visoko skočiti. I na raskrižju su joj se uvijek isplele, same od sebe, pletenice. Taj kazivač je to procijenio kao čudo jer nije baš svakodnevno da samo na raskrižjima se takve stvari s njegovom kobilom događaju. Ono što je još važno za ovu priču jesu raskrižja dvaju puteva jer kazivači vjeruju da se na njima tuku štrige. Zato uvijek na raskrižjima stoje kapelice da se ljudi štite time od zla.

Ljudi su imali potrebu vjerovati da postoji krivac za svakodnevne nedaće koje su ih pogađale i da se protiv njega treba boriti te da neće sjediti prekriženih ruku. Ljudi su se na razne načine štili od štriga. To su metode zabrane pijenja male djece na pragu, gledanje štrige u noge, nošenje donjeg rublja naopačke, zakopavanje štriginih darova i slično.

MORA

Mora se u literaturi definira kao kći štrige. Njezina je glavna prednost ta što se može pretvoriti u muhu, prolaziti kroz ključanice i mnoga druga teško dostupna mjesta te

štetiti ljudima u snu. Sjeda djeci i mladim ljudima na prsa i davi ih sve do jutra. Na Pićanštini već četrdeset godina se iz koljena na koljeno prenosi sljedeća priča: Nekada je bio običaj kopati merlin (vrsta mrkve) za domaće životinje, a kopale su ga žene dalje od kuće. Kada je bilo toplo, usred podneva, malo su odmorile u hladu. Legle su i vidjele kako je jednoj ženi iz usta izletjela muha pa su joj one stavile rubac na usta dok je spavala. Ona spava, a one gledaju kada će muha doći. Poslije određenoga vremena muha je doletjela i letjela oko usta. Muha nikako nije htjela otići. Jedna joj je ženska onda potegnula rubac pa je muha ušla ženi ponovno u usta i ona se je probudila. Žene su pitale: *Kamo si išla?* Ona odgovori: *Preko devet gora zagušiti jednoga dječaka.* I zato su tu ženu smatrali morom.

Kad te ulovi se ne moreš maknut. Ja san ze bocu i zapra i se su mi ruke drhtile. Ništo je bilo. Noži se stave po konobi pa se mora nabode. Triba na vele slova na vrota napisat MORA ili s kredon ili na hortu ili stavit špegalj poli glove. To se storije da se vidi kuće se prenut.

Naime, boca je bila način zaštite od mora. Trebalo ju imati kraj sebe prije odlaska na spavanje. Kada se osjeto da je došla mora i da guši, treba zatvoriti bocu što predstavlja simbolično zatvaranje morine duše u bocu. Drugi dan bi ti ta žena došla u kuću i tražila sol, šećer ili bilo što drugo. Ako bi joj ta osoba dala traženo, onda bi bila oslobođena. Zato nekada nisu ljudi stvari posuđivali od susjeda. Ukoliko ste ikada vidjeli noževe zabodene u vratima starih konoba, znajte da su se njima ljudi, također, štitili od mora.

ORKO

Uz orka kao mitsko biće, povezuje se neočekivani susret na nekoga: *Da je mrok priša no te.* Osoba ne shvaća što se je dogodilo i čime orko radi to što radi. On čovjeka čitavu noć vodi nekamo, ali osoba pritom ne zna kako ni gdje te ne može baš ništa kontrolirati. Kada čovjek dođe k sebi, što je najčešće ujutro, shvaća da nije stigao tamo gdje se je uputio, nego je na nekome nepoznatome mjestu. Orko se može pojaviti doći kao pas, magarac, kozlić, miš ili ovca. Po noći hoda čovjeku okolo noga i zajaše čovjeka. Skupa lete do jutra dok pijetao ne zakukuriče.

Govore i da je više od njih tega breka osjetilo. Ta brek bi te prati i da biš ga ime stroha. Dokle si priša doma te je prati, pokle da se je zgubi i tako. I tega breka da je ta bud vidi prvi put va življenji.

Nikada da su peljali jedan voz, po cesti kao od krov i oni su osjetili da niki ih prati i to je bi niki konj. I niki pute je nesta pa je nazad priša, pa nesta pa priša. Uglovnnon, oni su hodili i na stranu je šećo, priša ta konj pa nesta.

Na Pićanštini orka zovu mrok te služi za zastrašivanje djece. Govorilo se je nekada djeci da će doći magarac i uzeti ih ako budu po noći išli van iz kuće. To je magarac koji te zajaše, uzme te i nikada ne vrati. Kako bi priča bila uvjerljivija, djeci su govorili su da je nekoga u prošlosti uzeo taj mrok pa su se djeca jako plašila da se to i njima ne dogodi.

Čovjek si može pomoći ako ga orko dohvati, tako da se zaustavi, sjedne, naopako obuče košulju ili čarape.

KRSNIK

U predajama o mitskim bićima se navodi da je to čovjek ružnoga pogleda i obrva i da je to netko tko je grube naravi u govoru i ponašanju. On ima sposobnost predviđanja, znanja o događajima koja su svima ostalima nepoznati ili nedokučivi. Krsnik liječi ljude i životinje kad su njihove bolesti i potrebe prouzročene prirodnim uzrocima (npr. uganuće i zmijski ugriz) i nadnaravnim uzrocima (djelovanjem štriga ili ostalih mitskih bića negativnoga predznaka).

Toliko bin moga to reć, a to son ću za te krsnike. To bi bilo niko da je čovik chiaro vedente, bistrovidan. Ovaj, po sviti se naziva probuđen, prosvjetljen...ali je nikakor drugojšlje. A tuka va kršćanstvi se naziva da je krsnik. Valjda... Ja to ča je oni, ja nisan to, nego tuka son, suseda ona ima sina, ku se domišljaš čo, Đidija, ku si kada čula. I kad se je on rodi, on da je reka: „Sad se je dohtor puli Šimunic rodi.

I pokojnega oca da su pitali: „Zoč te jame da se ispituju?“ Ja san ću onda ča je reka, je reka prit će vojska i ljudi će se hitat va jame. Ja san se to zobi, ali kad je prišla vojska onda san se domisli ča je reka. Ja nisan zno to i zobi son ča i oni. Ali kad je prišla vojska san vidi, tako je zno.

U obje priče vidimo to da su krsnici imali moć predviđanja budućnosti. U prvoj je priči krsnik predvidio da se je upravo rodilo dijete u selu koje će postati liječnik kada odraste

ŽIVA COPRNJA
• POKRDEJA & ISTRE •
ŽIVA ŠTRIGARIJA

Interreg
SLOVENIJA – HRVAŠKA
SLOVENIJA – HRVATSKA
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropska unija | Evropski fond za regionalni razvoj

i to dijete je stvarno postalo liječnik. Druga priča govori o tome da su kazivačeva oca pitali zašto se ispituju jame, a on je rekao da će doći vojska i da će se ljudi bacati u jame, što se je i dogodilo.

Da ti pravin ne stožac nabrusit, kad se stori stožar za kopu, prepili ga na drito. Tuka čuvari, krniki, čuvaju kuću. Nikad ne moj stožar od kope ne nabrusit prepili na drito. Tuka čuvari čuvaju kuću. I oni da sediju na driten, ku ne hi bude.

Ova priča govori o tome kako se zaštititi od zla. Kaže da krsnici sjednu na ono drveno oko čega stoji sijeno i tamo čuvaju kuću od zla. Zato treba to nabrusiti na ravno jer ako je na špic će krsnika bosti i neće moći čuvati.

Postoji objašnjenje je da je struja ubila štrige (*lektrika ubila štrige*) jer kada svjetlo gori štrige i ostala bića, koja su zla, ljudima ne mogu nauditi jer se njihovo djelovanje odvija u mraku. Osim toga, nekada nije bilo struje pa se je ljudima u mraku mnogo toga priviđalo jer nisu mogli jasno razaznati što vide posebno dok su noću hodali pješke od lokacije do lokacije. Danas se ljudi noću voze automobilom pa si mogu osvijetliti sve što im se nađe na putu. Postoji i objašnjenje da su *škulje poile štrige* jer pojavom rada u rudniku, sve je manje bilo vremena za pripovijedanje kraj ognjišta. Kasnije se je pojavio i televizor što je samo produbilo otuđenje susjeda od susjeda.